

традицій, відчуття своєї належності до України, усвідомлення спільності власної долі з долею Батьківщини, досконале володіння українською мовою.

Ключові слова: загальна середня освіта, національне виховання, Україна.

Література

- Бех, В. (2011). Національне виховання в контексті глобалізаційних процесів: актуальні питання. Директор школи, ліцею, гімназії, (1), 11–13.
- Відмиш, Л. І. (2011). Система національного виховання: шляхи та засоби реалізації. Виховна робота в школі, (8), 7–9.
- Волин, О. В. (2012). Національне виховання – невід’ємна складова гармонійного розвитку особистості. Виховна робота в школі, (4), 2–4.
- Зозуля, С. М. (2016). Національно-патріотичне виховання: семантико-термінологічний дискурс. У зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (сс.18–21).
- Зубко, А. М., Моїсеєв, С.О. (Ред.). (2017). Національно-патріотичне виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах: кол. монографія. КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».
- Ломакіна, Г. (2011). Актуалізація виховних завдань у контексті розвитку системи національного виховання. Сучасна школа України, (1), 75–78.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

Ірина Мороз, наук.с.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Метою дослідження є з’ясування особливостей формування медіаграмотності на уроках історії.

XIX століття часто називають інформаційною епохою. І не дарма, адже інформація нині стала тим стратегічним ресурсом, який дає змогу державам впливати на події, явища та процеси на регіональному, загальнодержавному й міжнародному рівнях, формувати громадську думку в потрібному ракурсі. На думку науковців, сучасний інформаційний простір несе пев-

ні небезпеки, оскільки зацікавлені сторони можуть легко видати бажане за правду. Саме тому зараз так важливо боротись з масовими випадками дезінформації, які можуть не лише спотворити інформацію про сучасні та минулі історичні події, а й спричинити проблеми майбутнім поколінням істориків (Пятіна & Мелекєсцев, 2020, с. 113).

Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій сучасна людина щоденно отримує в сотні, а то й у тисячі разів більше обсягу інформації, аніж це було 30 років тому. Відповідно тепер проблема не в отриманні інформації, а в умінні людини її сприйняти, відібрати, критично аналізувати й скористатися нею (Мороз П. & Мороз І., 2022). Крилатий вислів англійського банкіра і бізнесмена Натана Ротшильда «Хто володіє інформацією – той володіє світом» в інформаційну епоху набуває нового значення: той, хто створює інформаційний контент, створює сучасний світ (Пятіна & Мелекєсцев, 2020, с. 114).

Нині інформаційну зброю часто порівнюють зі зброєю масового знищення. Перевага в інформаційному просторі дає змогу не лише впливати на морально-психологічний стан людей у суспільстві та збройних силах противника, а й певною мірою формувати світову громадську думку. Дослідники не дарма зазначають, що інформаційна зброя спочатку оволодіває розумом противника, а згодом і його територією. У провідних країнах світу складниками воєнної доктрини є концептуальні засади інформаційної війни, що обумовлює створення спеціальних підрозділів для проведення інформаційних операцій (Мороз П. & Мороз І., 2022).

В умовах широкомасштабної агресії росії проти України забезпечення інформаційної безпеки держави є стратегічно важливим завданням. Інформаційною зброєю російських пропагандистів стали дезінформація, тези про захист російськомовного населення та російської культури, історичні міфи, маніпулювання історією, зокрема звернення до історичної пам'яті та так званого «славетного минулого» тощо. Лідер держави-агресора та його пропагандисти намагаються сфальсифікувати та переписати історію, присвоїти нашу історію собі та обґрунтувати свої права на окуповані території (Пятіна & Мелекєсцев, 2020, с. 113–116).

З'ясовано, що таких умовах зростає роль шкільної історичної освіти у формуванні медіаграмотності учнів, зокрема розвитку в них навичок оцінки та інтерпретації інформації, розпізнавання маніпулятивного та пропагандистського контенту. Як зазначається в новій редакції «Концеп-

ції впровадження медіосвіти в Україні», нині «медіаосвіта стає фундаментальною складовою інформаційної безпеки країни, відіграє стратегічну роль у вихованні патріотизму молоді, формуванні української ідентичності» (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016, с. 5).

На нашу думку, медіаграмотність слід розглядати як одну з найважливіших компетенцій сучасного учня. Під медіаграмотністю розуміється «складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують» (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні, 2016, с. 6).

З'ясовано, що одним із засобів формування медіаграмотності на уроках історії є систематична робота з історичними джерелами різного типу. Опрацювання в освітньому процесі різноманітних історичних джерел сприяє формуванню в учнів умінь критичного аналізу інформації, історичного мислення в цілому, оволодіння ними методами історичного пізнання.

Визначено, що під час добору історичних джерел педагогам та авторам підручників необхідно враховувати багаторакурсний підхід до розкриття історичного процесу, коли певна історична подія чи явище висвітлюється з різних ракурсів, що репрезентують різні суспільні позиції та інтереси (Мороз П. & Мороз І., 2022). У зазначеному вище контексті важливим є використання в процесі навчання історії різноманітних джерел інформації та контроверсійних запитань. Аналіз різноманітних інтерпретацій минулого та історичних джерел дасть змогу учням сприймати історичний процес не як набір сухих фактів і дат, а як живий олюднений процес. Також такий підхід навчить учнів відрізняти факти від думок, дасть змогу їм зрозуміти, що події та історичні факти можна по-різному трактувати й осмислювати (Мороз П. & Мороз І., 2022).

Ще одним складником медіаграмотності учнів є здатність ефективно комунікувати за допомогою різних медіаресурсів. У сучасному світі комунікація через медіа відіграє величезне значення, відповідно учні повинні бути здатні не лише знайти та зрозуміти інформацію, а й вміти висловлювати та презентувати свої власні думки та ідеї. З цією метою важливо

також залучати учнів до створення власних медіапродуктів, наприклад, буклетів, презентацій, відеороликів тощо, що розвиватиме їхні креативні та аналітичні здібності, навички критичного мислення, збагачуватиме досвід роботи з медіаінструментами.

Навчання медіаграмотності також пов'язане з формуванням ставлень, зокрема розвитком відповідальності й поваги до інших. Учні мають розуміти, що відповідальність за те, що вони публікують в медіа, лежить на них, тому важливо навчити учнів етично вести себе в медіа, відстоювати свої погляди без образ інших, поважати права та свободи інших людей. З цією метою доцільно використовувати на уроках історії різноманітні інтерактивні методи та прийоми, наприклад, дискусії, дебати, аналіз кейсів тощо.

Зроблено висновок, що медіаграмотність є важливим елементом соціальної компетентності учнів та визначає їхні успіхи в пізнанні минулого й усвідомленні фактів сучасного життя, здатності відповідальної та активної участі в житті держави та громади. Вона є також важливим компонентом викладання історії та громадянської освіти в закладах загальної середньої освіти. Навчання медіаграмотності допоможе учням розуміти та аналізувати інформацію, розвивати критичне мислення та етику в медіа. З цією метою вчителям варто використовувати інтерактивні методи викладання історії, що даватимуть змогу учням активно опановувати весь спектр громадянських компетентностей.

Ключові слова: медіаграмотність, уроки історії, критичне мислення, історичні джерела.

Література

- Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. (2016). <http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf>
- Мороз, П. В., & Мороз, І. В. (2022). Інформаційний та методичний потенціал фотографії як історичного джерела (на прикладі підручника «Досліджуємо історію і суспільство»). Проблеми сучасного підручника, (29), 137–153. <https://lib.iitta.gov.ua/734203/>
- Пятіна, Д., & Мелекесцев, К. І. (2020). Фейкові новини як засіб інформаційної війни. Вісник студентського наукового товариства Донецького національного університету імені Василя Стуса, 2(12), 113–116. <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9245>